

Wymagania edukacyjne z religii

w zakresie klasy IV szkoły podstawowej

według podręcznika „Chcę żyć z Jezusem” pod redakcją
ks. Stanisława Łabendowicza nr AZ-14-01/18-RA-15/23,
zgodnego z programem nauczania „Zaproszeni na ucztę
z Panem Jezusem” nr AZ-1-01/18

OCENA DOPUSZCZAJĄCA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOBRA
I. Poznaję Jezusa		
- definiuje, czym jest katecheza, - wybiera sposoby okazywania wdzięczności Jezusowi za Jego miłość, - wymienia części Mszy Świętej, - podaje, że skupienie, wyciszenie, zrozumienie jest potrzebne podczas słuchania słowa Bożego (F.1).	- podaje, że w katechezie pogłębiamy więź z Panem Jezusem (A.2), - podaje, w jaki sposób Bóg objawia miłość do człowieka, - wskazuje, kiedy podczas Mszy Świętej czytane jest słowo Boże (F.1.6), - wymienia okoliczności, w jakich słuchamy słowa Bożego, - podaje, że słowo Boże jest podstawą życia chrześcijańskiego, - wskazuje na skupienie, wyciszenie, zrozumienie w czasie słuchania słowa Bożego (F.1), - określa, jak postępuje człowiek roztropny, - określa, co przeżywamy w roku liturgicznym.	- wyjaśnia, jak można pogłębiać swoją przyjaźń z Panem Jezusem, - określa, że źródłem prawdziwej miłości jest Bóg, - podaje, że liturgia jest miejscem spotkania, głębszego poznawania i budowania przyjaźni z Jezusem (B.1), - wylicza, z jakich elementów składa się liturgia słowa, - streszcza przypowieść o domu na skale, - podaje, że poznaje Jezusa w roku liturgicznym (B.4), - wymienia okresy i niektóre wydarzenia roku liturgicznego, - wyjaśnia, że Jezusa poznaje się poprzez udział w wydarzeniach roku liturgicznego (B.4.1).
II. Przyjaźnię się z Jezusem		
- wymienia najważniejsze cechy przyjaciela, - wskazuje działania, poprzez które można okazać miłość bliźniemu na co dzień, - podaje, czym jest modlitwa (B.2), - podaje, czym jest modlitwa różańcowa (B.2), - proponuje postanowienia adwentowe, - wylicza tradycje związane ze świętami Bożego Narodzenia, - opowiada o narodzeniu Pana Jezusa, - podaje, że Trzej Mędrcy ze Wschodu oddali cześć Panu Jezusowi (B.2), - wyjaśnia, czym jest wiara.	- przytacza treść przykazania miłości, - wymienia cechy Serca Pana Jezusa, - stwierdza, że praktykując pierwsze piątki miesiąca, umacnia więź z Panem Jezusem (B.2.1), - stwierdza, że słuchanie słów Pana Jezusa jest podstawą wiary i zaufania (C.1.7), - określa, co to znaczy zaufać Panu Jezusowi, - identyfikuje „łamanie chleba” z Eucharystią, - podaje konkretne sposoby budowania pozytywnych więzi z bliźnimi (F.1.3). - podaje, że modlitwa to podstawowy przejaw przyjaźni z Bogiem (D.1), - wskazuje, że w modlitwie jednoczymy się z Panem Jezusem, - określa, w jaki sposób powinniśmy modlić się na różańcu (B.14.2), - wskazuje, że w modlitwie różańcowej jednoczymy się z Panem Jezusem i Maryją, - wyjaśnia, w jaki sposób powinniśmy przyjmować słowo Boże,	- podaje, że miłość jest podstawą budowania wspólnoty (F.1), - podaje, że św. Małgorzata Alacoque przyczyniła się do rozpowszechnienia nabożeństwa do Najświętszego Serca Pana Jezusa, - wskazuje, że śmierć Pana Jezusa na krzyżu jest znakiem wielkiej miłości, - definiuje zaufanie jako fundamentalną postawę człowieka (B.2), - wskazuje wiarę jako podstawę przyjaźni z Jezusem (C.1.7), - wyjaśnia, że Eucharystia jest szczególnym spotkaniem z Jezusem i bliźnimi, - wymienia postawy człowieka wynikające z uczestnictwa w Eucharystii (F.1), - określa, w jaki sposób powinniśmy modlić się (B.14.2), - wyjaśnia znaczenie słowa: Adwent, - określa, jakim czasem jest Adwent dla każdego chrześcijanina, - podaje, że Maryja jest najdoskonalszym przykładem wiary (B.2), - objaśnia sposoby okazywania posłuszeństwa woli Bożej (B.14.2), - opowiada o wydarzeniu Zwiastowania,

OCENA BARDZO DOBRA	OCENA CELUJĄCA
- uzasadnia swoją obecność na katechezie, - wyjaśnia, dlaczego człowiek zdolny jest kochać Boga, - wyjaśnia, na czym polega świadome, pełne, czynne i owocne uczestnictwo we Mszy Świętej, - wyjaśnia, że liturgia jest miejscem spotkania z Jezusem (B.1.1; B.3.2), - uzasadnia związek między słuchaniem słowa Bożego i właściwą postawą życia, - wskazuje na liturgię jako miejsce spotkania, głębszego poznawania i budowania przyjaźni z Jezusem (B.1), - wskazuje, jak uczeń Jezusa powinien przeżywać rok liturgiczny.	- uzasadnia potrzebę skupienia, wyciszenia, zrozumienia oraz uważnego słuchania słowa Bożego (A.2.a), - dowodzi, że chrześcijanin powinien swoje życie budować na fundamencie słowa Bożego.
- wyjaśnia, że przyjaźń z Jezusem przekłada się na budowanie pozytywnych więzi z bliźnimi (F.1.3), - podaje, czym jest wiara i zaufanie Jezusowi (B.2), - charakteryzuje wiarę setnika, - opowiada o życiu pierwszych wspólnot chrześcijańskich, - wskazuje na Eucharystię jako źródło życia duchowego i wspólnotowego, - podaje, że Eucharystia buduje i umacnia wspólnotę Kościoła (B.12), - podaje, że miłość jest owocem Eucharystii (B.12), - wyjaśnia, że przyjaźń z Jezusem umacnia się poprzez rozmowę i systematyczne spotkania z Nim (B.2.1), - wymienia tajemnice różańca świętego, - identyfikuje Jana Chrzciciela z ostatnim prorokiem Starego Testamentu, który przygotowywał ludzi na przyjście Zbawiciela, - podaje, że wiara i zaufanie Jezusowi to podstawa naszego życia (B.2), - określa, dlaczego powinniśmy wierzyć Bożemu słowu, - określa sposób naśladowania Maryi (B.14.2), - podaje okoliczności męczeńskiej śmierci św. Szczepana, - streszcza ewangeliczny opis pokłonu Trzech Mędrców ze Wschodu, - wyjaśnia, dlaczego święto Trzech Króli nazywamy też uroczystością Objawienia Pańskiego, - objaśnia, jak wzmacniać swoją wiarę (D.1), - wyjaśnia, że przyjaźń z Jezusem przekłada się na budowanie pozytywnych więzi z bliźnimi (F.1.3).	- uzasadnia, że podstawą przyjaźni z Jezusem jest wiara w Niego i zaufanie Mu (C.1.7), - wskazuje, w którym momencie Mszy Świętej wypowiadamy słowa setnika: „Panie, nie jestem godzien”, - dowodzi, że wiara i zaufanie są podstawą przyjaźni z Jezusem (C.1.7), - uzasadnia, że udział w Eucharystii jest uprzywilejowanym spotkaniem z Chrystusem, - wyjaśnia, że udział w Eucharystii buduje i umacnia wspólnotę Kościoła (F.1.3), - wyjaśnia znaczenie narodzenia Pana Jezusa dla człowieka wierzącego, - wskazuje na potrzebę podtrzymywania tradycji i obrzędów świątecznych w rodzinach (B.14.2), - wyjaśnia, dlaczego św. Szczepan poniósł śmierć męczeńską, - charakteryzuje postać św. Szczepana, - objaśnia, co oznaczają poszczególne dary złożone przez Trzech Mędrców (D.1), - uzasadnia, że podstawą przyjaźni z Jezusem jest wiara w Niego i zaufanie Mu (C.1.7), - wskazuje, że uczynki miłosierdzia są znakiem miłości wobec człowieka i Boga.

OCENA DOPUSZCZAJĄCA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOBRA
	- wylicza modlitwy, w których rozważamy wydarzenie Zwiastowania (D.1), - wymienia okoliczności przyjęcia na świat Pana Jezusa, - wymienia imiona Trzech Mędrców ze Wschodu, - rozróżnia uczynki miłosierdzia.	- stosuje poprawnie określenia: świadectwo wiary, męczennik, - wylicza dary, jakie Trzej Mędrcy ze Wschodu złożyli Panu Jezusowi, - podaje, że wiarą odpowiadamy na miłość Pana Boga (B.2), - określa swoje zadania wypływające z wiary (B.14.2), - wylicza uczynki miłosierdzia względem ciała i względem duszy (B.12).
III. Dziękuję Jezusowi		
- wymienia różne dary otrzymane od Boga (F.1.10), - wymienia przejawy wdzięczności Bogu i ludziom, - podaje, czym jest modlitwa dziękczynna (D.1), - formułuje własnymi słowami prostą modlitwę wyrażającą wdzięczność Bogu za Jego miłość do ludzi (D.1.6).	- wie, że należy dziękować Bogu za dar słowa Bożego (B.1), - wie, że należy dziękować Bogu za dary udzielane w sakramentach świętych i wydarzeniach roku liturgicznego (B.1); (B.3), - określa sposoby wdzięczności Bogu za Jego słowo, - wymienia sposoby wyrażania wdzięczności za dary Boże udzielane w sakramentach świętych i wydarzeniach roku liturgicznego, - proponuje modlitwę wdzięczności Bogu i bliźnim za wszelkie dary, - określa sposoby wyrażania wdzięczności Panu Jezusowi za dzieło zbawienia, - wyjaśnia, na czym polega modlitwa dziękczynna (D.1.6), - wskazuje na okoliczności, w jakich powinna być odmawiana modlitwa dziękczynna.	- podaje, że całe Pismo Święte (Księgi Starego i Nowego Testamentu) zostało spisane przez ludzi, ale pod natchnieniem Ducha Świętego i jest ono słowem Bożym, - zna wartość, motyw i przejawy wdzięczności w relacjach z Bogiem i bliźnimi (E.4), - wymienia najważniejsze wydarzenia historii zbawienia Starego i Nowego Testamentu, - podaje, że Pan Jezus narodził się, umarł i zmartwychwstał dla zbawienia ludzi, - stwierdza, że należy okazywać Panu Jezusowi wdzięczność za dzieło zbawienia.
IV. Przepraszam Jezusa		
- definiuje słowo: „grzech”, - wie, w którym sakramencie może odbudować przyjaźń z Panem Jezusem, - wymienia grzechy główne (B.10), - wie, że należy przepraszać Boga za popełnione grzechy, - podaje, w jakim sakramencie spotykamy się z miłosiernym Bogiem Ojcem, - wyjaśnia, na czym polega nawrócenie, - proponuje postanowienia wielkopostne,	- wymienia przyczyny grzechu (A.3), - podaje, że grzech niszczy przyjaźń z Bogiem (B.10), - wie, jaka kara spotkała ludzi za przekroczenie przykazania Bożego, - określa, w jaki sposób mądrze wykorzystywać wolny czas, - definiuje słowa: „miłosierdzie”, „przebaczenie” (B.8), - wyjaśnia, dlaczego Boga nazywamy miłosiernym Ojcem, - charakteryzuje postawę człowieka wiernego Bogu (B.8.2),	- podaje istotę, przyczyny i skutki grzechu, - wymienia sposoby walki z pokusami, - wyjaśnia, do czego prowadzą grzechy główne (B.10), - wie, jakie są konsekwencje popełnienia grzechu przez pierwszych ludzi, - rozumie, co pomaga w unikaniu złego postępowania, - rozumie, że grzech niszczy relację z Bogiem i drugim człowiekiem, - wyjaśnia, że uzależnienie ma negatywny wpływ na zdrowie fizyczne, psychiczne i duchowe,

OCENA BARDZO DOBRA	OCENA CELUJĄCA
- wie, że w człowieku istnieje potrzeba wdzięczności Bogu i bliźnim i jej okazywania, - wskazuje motywy wdzięczności.	- objaśnia, czym jest dzieło zbawienia, - uzasadnia wartość wdzięczności (F.1).
- wnioskuje, że każdy grzech jest przyczyną zerwania przyjaźni z Bogiem i ludźmi, - definiuje grzechy główne (B.10), - wie, w jaki sposób pracować nad swoim charakterem, by unikać grzechów, - podaje, czym jest uzależnienie i nałóg (C.2), - wymienia zagrożenia płynące z uzależnień i nałogów (C.3), - wymienia sposoby przeciwdziałania uzależnieniom, - uzasadnia potrzebę żalu i skruchy za popełnione zło (B.8.2), - definiuje słowa: „wierność”, „wartość”, - uzasadnia potrzebę i wartość wytrwałej modlitwy,	- uzasadnia negatywne konsekwencje grzechu wobec Boga, bliźnich i siebie (F.15), - uzasadnia, że grzech niszczy relację z Bogiem i drugim człowiekiem (F.1.5), - potrafi wyjaśnić tekst biblijny o nieposłuszeństwie pierwszych ludzi, - rozróżnia rodzaje uzależnień i nałogów (C.3), - podaje, że grzechy popełniamy myślą, mową, uczynkiem i zaniedbaniem (B.13).

OCENA DOPUSZCZAJĄCA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOBRA
- podaje, czym jest nabożeństwo Drogi Krzyżowej.	- wskazuje na konieczność wypełniania Bożych przykazań, - podaje, w jakim dniu rozpoczyna się Wielki Post i ile trwa, - określa Wielki Post jako czas powrotu do Boga przebaczącego, - wskazuje na potrzebę poszanowania krzyża.	- opowiada przypowieść o synu marnotrawnym, - stwierdza, że Chrystus umarł za każdego grzesznika (B.8.2), - podaje, że Bóg wynagradza tych, którzy są Mu wierni (C.6), - wyjaśnia, co pomaga człowiekowi dochować wierności Panu Bogu (B.8.2), - podkreśla potrzebę systematycznego przystępowania do sakramentu pokuty i Eucharystii, - rozróżnia kolor szat liturgicznych kapłana w okresie Wielkiego Postu, - wyjaśnia, że nabożeństwo Drogi Krzyżowej jest spotkaniem z cierpiącym Chrystusem (D.1).
V. Proszę Jezusa		
- podaje, że modlitwa jest ważna dla chrześcijanina, - prawidłowo formułuje prośby do Boga (F.1.9), - podaje, że Bóg troszczy się o każdego człowieka, - określa, co znaczy pełnić wolę Boga, - stwierdza, że każda trudność łatwiej przetrwać z Chrystusem.	- wyjaśnia, dlaczego chrześcijanie proszą Boga (F.1.7), - używa poprawnie terminu: Opatrzność Boża, - podaje, że Pan Bóg słucha człowieka (D.3), - podaje, że w modlitwie wiernych modli się za innych i siebie, - wyjaśnia, dlaczego chrześcijanie proszą Boga (F.1.7), - wskazuje przykłady pełnienia woli Boga w codziennym życiu, - podaje, że Jezus Chrystus pomaga przezwyciężać trudności, - wymienia sposób zaangażowania się w sprawy misji, - redaguje modlitwę w intencji misjonarzy.	- podaje, że modlitwa jest wyrazem wiary, nadziei, miłości do Boga, - definiuje, czym jest Opatrzność Boża, - wymienia sposoby okazywania wdzięczności Bogu za opiekę, - podaje, że powinniśmy wypełniać wolę Bożą w codziennym życiu, - wskazuje, w których słowach Modlitwy Pańskiej prosimy Boga o to, abyśmy potrafili pełnić Jego wolę, - podaje, że <i>Modlitwa Pańska</i> jest wzorem modlitwy chrześcijanina, - podaje, że świadcząc o Panu Jezusie, wypełniamy Jego nakaz misyjny, - określa, na czym polega misyjna działalność Kościoła.
VI. Uwielbiam Jezusa		
- nazywa Wielkanoc najważniejszym świętem chrześcijan, - wyjaśnia, na czym polega świętowanie Wielkanocy, - wymienia sytuacje, w których czynimy znak krzyża, - wymienia sposób, by podziękować Panu Jezusowi za dar Eucharystii, - stwierdza, że niebo jest ostatecznym celem człowieka,	- wie, że zmartwychwstanie Jezusa świętujemy w Niedzielę Wielkanocną, - podaje, że Pan Jezus jest przewodnikiem w drodze do Boga Ojca, - wymienia inne nazwy Eucharystii, - wymienia, co może ofiarować ludziom i Bogu,	- wie, że każda niedziela jest pamiątką zmartwychwstania Jezusa, - definiuje słowo: „Pascha”, - opowiada o ustanowieniu Eucharystii, - wyjaśnia sens pojęć: Eucharystia „bezkrwawa ofiara”, „ofiara krwa-wa Chrystusa”, - wie, że Jezus złożył ofiarę na Krzyżu, a Kościół składa ofiarę eucharystyczną,

OCENA BARDZO DOBRA	OCENA CELUJĄCA
- podkreśla potrzebę wielkopostnej spowiedzi świętej, - wymienia stacje Drogi Krzyżowej, - uzasadnia konieczność przepraszania Pana Jezusa za swoje grzechy (B.13).	
- omawia warunki spełnienia modlitwy (F.1.8), - objaśnia, w jaki sposób Bóg troszczy się o człowieka, - wskazuje na potrzebę modlitwy prośby, - wyjaśnia słowa modlitwy Pana Jezusa w Ogrójcu, - wyjaśnia, dlaczego misje są jednym z najważniejszych zadań Kościoła.	- omawia prośby <i>Modlitwy Pańskiej</i>, - przytacza słowa Pana Jezusa – Mt 28,19-20, nazywane nakazem misyjnym.
- streszcza tekst biblijny, opowiadający o zmartwychwstaniu Pana Jezusa, - wskazuje, że Msza Święta jest uobecnieniem ofiary krzyżowej Chrystusa, - wie, że Eucharystia jest uczta na którą Jezus zaprasza wszystkich ludzi, - rozumie, że Eucharystia jest sakramentalnym uobecnieniem ofiary Chrystusa i Kościoła, - wyjaśnia, że Eucharystia jest ofiarą Chrystusa i Kościoła, - wie, że Msza Święta jest dziękczynieniem Bogu i spotkaniem z żywym Jezusem,	- opowiada o liturgii Wigilii Paschalnej, - uzasadnia, dlaczego Msza Święta jest pamiątką ofiary Chrystusa na krzyżu, - tłumaczy, że podczas każdej Mszy Świętej uobecniana jest ofiara Chrystusa na Golgocie, - objaśnia, co oznacza, że Msza Święta jest pamiątką i dziękczynieniem, że jest spotkaniem z żywym Jezusem, - dowodzi, że Eucharystia jest dla chrześcijanina zadatkem życia wiecznego, - rysuje symbole Ducha Świętego,

OCENA DOPUSZCZAJĄCA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOBRA
- podaje, że Pan Jezus zesłał Ducha Świętego, - wymienia sposoby oddawania czci Bogu (B.2), - podaje, że uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pana Jezusa jest nazywana Bożym Ciałem, - podaje, że przez postawy, gesty, adorację oddajemy cześć Bogu (B.2), - podaje, że Bóg jest obecny w życiu człowieka, - wymienia sposoby okazania Bogu wdzięczności i uwielbienia za opiekę, - wnioskuje, że może ofiarować Bogu swoje radości i trudności, - podaje, że w czasie wakacji powinniśmy żyć w jedności z Panem Bogiem, - wyjaśnia, o czym należy pamiętać w czasie wakacji.	- tłumaczy znaczenie pojęć: „Eucharystia”, „adoracja”, - podaje przykłady darów Bożych, jakie dostrzega w swoim życiu i układa modlitwę dziękczynną, - określa, jaką obietnicę dał Pan Jezus tym, którzy będą spożywać Jego Ciało, - podaje, że Pan Jezus pomaga nam osiągnąć wieczne szczęście w niebie, - określa środki umożliwiające osiągnięcie szczęścia wiecznego w niebie, - określa sposoby współpracy z Duchem Świętym, - identyfikuje Najświętszy Sakrament z Ciałem i Krwią Pana Jezusa, - podaje, że uwielbienie należy się jedynie Bogu, - identyfikuje adorację z oddawaniem czci Bogu, - wyjaśnia, na czym polega adoracja Najświętszego Sakramentu, - podaje, że w czerwcu w sposób szczególny czcimy Serce Jezusa, - wyjaśnia, w jaki sposób Bóg jest obecny w życiu człowieka, - określa, co należy czynić, by osiągnąć życie wieczne, - objaśnia, gdzie może spotkać się z Panem Bogiem w czasie wakacji.	- wyjaśnia pojęcie: „Przeistoczenie”, - wyjaśnia, że podczas każdej Mszy Świętej spotykamy obecnego Pana Jezusa i możemy prosić Go i dziękować Mu za wszystko, - podaje, że Eucharystia jest pokarmem w drodze do nieba, - streszcza biblijny opis ustanowienia Eucharystii, - wyjaśnia, dlaczego Pan Jezus wstąpił do nieba, - identyfikuje ogniste języki, wiatr i gołębicę z Duchem Świętym, - wskazuje na potrzebę adoracji Najświętszego Sakramentu, - rozróżnia adorację zwykłą i uroczystą, - wyjaśnia, dlaczego Serce Jezusa jest znakiem miłości do ludzi, - wymienia sposoby opieki Boga nad ludźmi, - stwierdza, że ufna modlitwa zbliża do Boga, - podaje, że Jezus Chrystus jest drogą, prawdą i życiem w dążeniu do życia wiecznego, - identyfikuje wakacje z czasem wolnym danym nam od Boga, - określa sposób realizacji przyrzeczeń wakacyjnych.

OCENA BARDZO DOBRA	OCENA CELUJĄCA
- wyjaśnia znaczenie postawy klęczącej, stojącej i siedzącej w czasie Mszy Świętej, - opowiada o Wniebowstąpieniu Pana Jezusa, - opisuje działanie Ducha Świętego w dniu - opowiada o ustanowieniu Eucharystii, Pięćdziesiątnicy, - wyjaśnia znaczenie uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Pana Jezusa dla chrześcijanina, - wyjaśnia, dlaczego Jezusa nazywamy drogą, prawdą i życiem, - uzasadnia potrzebę modlitwy w czasie wakacji.	- przytacza słowa Pana Jezusa z Ostatniej Wieczery, odnoszące się do Najświętszego Sakramentu.

Uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego realizują podstawę programową kształcenia ogólnego z uwzględnieniem dostosowań do ich możliwości.